

culo sunt: bene vero esse in Verbo similitudines naturales et essentielles, quae sunt rerum creaturarum exemplaria.

Sed his obiter de diuinis ideis adnotatis, ad designanda singillatim media, quibus Deus creaturas possibles et futuras potissimum cognoscit veniamus.

CAPVT IX.

Agit de medio cognitionis creaturarum possibilium.

Videt Deus creaturas possibles in ideis suis, seu in incommutabili rerum intelligibilium ratione.

Constat haec assertio ex iis quae in Capite vii. dicta relinquimus: apertius autem ex iis quae antecedenti capite adnotauimus: quamuis enim Deus omnia videat in suis ideis, quatenus illa videt in se ipso seu in sua essentia; aptius tamen idearum nomine utimur dum de possibilibus sermo intercedit: nam Patres Graeci ideas definiunt exempla rationesque substantiarum efficientes: Quae deinde exempla ac rationes res futuras minime exhibent, nisi accedat artificis propositum et voluntas.

Sed probatur deinde haec ipsa assertio ex S. Augustino dicente (1): „nouit omnia Deus in se ipso“. Ratione etiam suaderetur: nam in Dei sapientia sunt infiniti thesauri rerum intelligibilium: expertus enim artifex mente percipit quidquid efficere potest.

Neutiquam ergo admitti valet cognitio diuina erga creaturas istas possibles immediate in se ipsis, etiam in sensu Gregorii Ariminensis (2). Quid enim illud est, videri posse immediate in se ipso quidquid videtur nullo vertente medio inter facultatem intellecticem et obiectum, quemadmodum videntur in mente rationes intelligibiles et veritates intime affulgentes? An hoc etiam in Deo valere potest? Quamuis Deum inter et creaturas nihil re ipsa distinctum concipi possit, Deus creaturas immediate in se ipsis cognoscere nequit. Amota enim a Dei perfectissima vna omnisque compositionis experte natura, distinctione qualibet intrinseca, negari nequit saltem distinctio illa, qua eadem res indiuidua comparate ad obiecta externa distinctionem illam complectitur, cuius gratia de re ipsa oppositae propositiones enun-

(1) Lib. xv. de Trinit. cap. 14. (2) Dist. 38.

enunciantur. Quum itaque diuina decreta, idea incommutabilis, ratio supremae causae summaque diuinitatis perfectio diuersa connotent obiecta, nescio cur nequeant dici medium in quo creaturae a Deo cognoscantur. Hinc dicendum est videri a Deo creaturas a semetipso tamquam in causa illarum effectrice; quum in huius causae virtute praecontinerentur priusquam fierent, atque ut ait Augustinus (3): „Deus vnica creaturas suas et spirituales et corporales, non quia sunt ideo nouit; sed ideo sunt quia nouit; non enim nesciuit quae erat creatura. Quia ergo sciuit, creauit; non quia creauit, sciuit. Non enim eius sapientiae aliquid accessit ex re; nec aliter sciuit creata quam creanda“. In sua ergo sapientia omnipotentiaque Deus sapientissimus cuncta intuetur, ideoque in se ipso. Pari ratione dicendum est omnia a Deo comprehendi in incommutabili idea rerumque cunctarum ratione.

CAPVT X.

Medium in quo cognoscit Deus futura ordinis supernaturalis in statu naturae lapsae exhibet; ac quaedam notatu digna probationibus praemittit.

Videt Deus futura libera ordinis supernaturalis, quae spectant ad statum naturae lapsae, dependenter ab efficaci decreto.

Omnis omnino de futuris quaestio aptius in dissertationibus de voluntate et providentia Dei tractaretur; quum tamen diuinae erga illa cognitionis medium constituere opus sit, non incongrue hic agitur. Itaque ut rem a principio ordiamur, distinguere futura inter et futura oportune debemus. Ac principio quidem futurum necessarium inter et contingens. Prius illud est, quod habet necessariam connexionem cum sua causa: sic necessario futura est combustio palae, cui fax ardens admoebitur. Posterius subdiuiditur in contingens ab extrinseco, et ab intrinseco contingens. Primum est illud, quod licet oriatur a causa intrinseca necessaria, impediri tamen potest ab alia causa extrinseca, ut in morbis cuenit, quae necessario contingenter nisi medicamentorum virtute praecooccupantur. Contingens au-

(3) Lib. xv. de Trinit.

tem ab intrinseco illud est, quod oritur a causa extrinsece contingente, seu quae indifferens est vt agat vel non agat: huiusmodi sunt sola futura. Verum et haec futura contingentia libera nonnulla sunt absoluta, quae nempe licet a causa libera sint, absolute tamen, seu independenter ab aliqua conditione habitura sunt existentiam in determinata temporis differentia; alia quae sunt conditionata, existentiam minime habitura pro aliqua temporis differentia nisi dependenter ab aliqua conditione: Ea autem conditio vel numquam ponetur, vt Christi Domini miracula apud Tyros et Sydonios, qui conuersi fuissent, si a Christo apud eos sicut apud Iudaeos patrata fuissent, vel conditio eiusmodi ponetur aliquando, sicut futurus fuit Petri casus, si ab ancilla tentaretur. Haec deinde futura libera sunt, et in ordine naturae, et in ordine gratiae. Atque grauissima est controuersia erga assignandum medium, in quo Deus futura eiusmodi libera ordinis supernaturalis cognoscat ac praeeideat. Nos interea sanctissimorum Doctorum Augustini et Thomae vestigijs adhaeremus; et assertionem principio stabilitam sic probare aggredimur.

Scriptura Sacra ad Ephesios i. haec habet: »elegit nos in ipso (Christo) ante mundi constitutionem, vt essemus sancti et immaculati in conspectu eius in charitate. Qui praedestinauit nos . . . secundum propositum voluntatis suae in laudem gloriae gratiae suae. . . in quo etiam et nos sorte vocati sumus, praedestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae«. Et cap. ii. »Gratia enim estis saluati per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est: non ex operibus vt ne quis gloriatur: ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quae praeparauit Deus vt in illis ambulemus«. Singula verba sunt ponderanda. Elegit, ait, nos, non quia futuri eramus sancti, sed vt essemus sancti. Iuxta propositum voluntatis suae, non secundum praescientiam voluntatis humanae. In laudem gloriae gratiae suae. Quae autem gratiae gloria, si ex nutu voluntatis pendeat? Sorte vocati sumus; quo palam fit nullum prae alio habere in se cur eligatur. Creati sumus in operibus bonis: creatio vero ex mero nihilo est, nec quidquam praesupponit. Bona opera praeparauit Deus vt in illis ambulemus: Non ergo praeeuidit nos in illis ambulaturus antequam praepararet. In idem redeunt alia Apostoli verba ad Philippenses ii. »Deus est qui operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate«. Idemque probant Ecclesiae orationes, quibus non

non auxilium solum sine quo agere non valemus, sed etiam illud continuo enixeque imploramus, quo actu velimus et exequamur id quod possumus. Sunt haec similesque sanctae matris Ecclesiae supplicationes: »Fac nos quaesumus Domine semper tuis obedire mandatis: »Fac nos amare quod praecipis: »Quod immerito contulisti, propitius exequaris: »Tribue quaesumus vt ad promissiones tuas sine offensione curramus: »Tua medicinalis operatio tuis semper faciat inhaerere mandatis«. cet. Quae certe frustra peterentur a Deo, si mandatis inhaerere, exequi, currere, ambulare et id genus reliqua a determinatione voluntatis nostrae penderent.

Ad Patres autem quod spectat, quorum sententis assertio haec scholae roborari posset, Augustinus vnus inter omnes est, cuius in hac controuersia auctoritas quanti facienda sit ex Pontificum decretis et totius Ecclesiae commendatione deprehendi valet. Ipsum ergo audiamus (4). »Praedestinatione, inquit, ea Deus praesciuit quae fuerat ipse factururus«. Et (5): »haec est immobilis veritas praedestinationis et gratiae. . . ait Apostolus, elegit nos in ipso ante mundi constitutionem vt essemus sancti, quod profecto, si propterea dictum est, quia praesciuit Deus credituros, non quia factururus fuerat ipse credentes, contra istam praescientiam loquitur filius dicens: non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Electi sunt itaque ea praedestinatione, in qua Deus sua futura facta praesciuit. . . elegit. . . non quia per nos sancti et immaculati futuri eramus, sed elegit praedestinavitque vt essemus«. Habet similia Praesul sanctissimus et cap. seq. et vbi cumque de nomine praescientiae Dei occurrit mentio.

Obicientibus autem Semipelagianis ipsismet Sanctum Doctorem in lib. de sex quaestionibus contra Paganos dicentem, Christum tunc voluisse hominibus apparere, quando sciebat qui erant in eum credituri, respondet (6), se id dixisse saluo latente Dei consilio. Quid vero sit latens illud consilium his verbis tradit: »vtrum, inquit, tantummodo eos praesciuerit, an etiam praedestinauerit Deus credituros, quaerere ac disserere tunc non putavi. . . posset etiam dici non voluisse hominibus apparere Christum, et apud eos praedicari suam doctrinam, quando sciebat et vbi sciebat qui electi fuerant in ipso ante mundi constitutionem«. Ergo ex S. Augustini

Tom. I.

X

men-

(4) Lib. de Praedestin. Sanctor. cap. 20.

(5) Ibid. cap. 17.

(6) Cap. 8. eiusd. lib. de Praed. Sanct.

mente et doctrina electio praecedat futuri praescientiam.

Neque audiendi sunt qui opinantur S. Doctorem in adductis locis impugnare dumtaxat errorem illum, quo Semipelagiani ducebantur, docentes, naturales liberi arbitrii conatus ac merita conditionate futura esse causam, ob quam Deus alios aliis praeferret, ac proinde scientiam mediam absolute non relicere, sed vnicuique malum huius scientiae vsum. Semipelagiani enim scientiam istam duplici de causa excogitarunt. Ne Deus iniquus videretur personarum acceptor, si e duobus paruulis originali peccato infectis pro beneplacito vnum alteri praeferret: atque adeo vt saluaretur Dei aequitas finxerunt alterum propterea Baptismo regenerari, alterum sine Baptismo decedere, quia Deus praesciuit merita primi, et secundi demerita conditionate futura; si nempe ambo ad aetatem peruenirent adultam. Sed et fuit alia ratio Semipelagianis ponendi scientiam mediam, quod nempe existimabant praedestinatione antecedenter efficaci, quam adstruebat S. Augustinus, destrui liberum hominis arbitrium, induci fatalem necessitatem, tolli salutis sollicitudinem, hominum industriam, nec locum superesse exhortationibus et increpationibus, aliaque incommoda his similia: eadem quae etiam hodie obtrudunt scientiae mediae patroni: atqui S. Augustinus in laudato libro de praedestinatione Sanctorum, et in sequenti de dono perseuerantiae, ex quibus libris Hormisdas Papa docebat petendam potissimum esse doctrinam catholicae Ecclesiae, et vbi S. Doctor huiusmodi Semipelagianorum obiectiones soluit, nedum in eorum opinionem non inclinat, etiam quo ad hanc partem, sed illos totis viribus refellit, docetque Deum, vbi agitur de vocatione electorum, nihil futurum praescire nisi quod ipse facturus est: ergo futura eorum opera videt in decretis antecedenter efficacibus.

Sancto Augustino addamus et eius discipulum S. Thomam idem omnino scribentem prima parte his verbis (7): » illud quod nunc est, ex eo futurum fuit antequam esset, quia in causa sua erat » vt fieret: vnde sublata causa non esset futurum illud fieri: sola autem causa prima est aeterna. Vnde ex hoc non sequitur, quod ea quae sunt semper fuerit verum ea esse futura, nisi quatenus in causa sempiterna fuit vt essent futura, quae quidem causa solus Deus est. Sunt plurima alia S. Doctoris testimonia his consona, quae tamen omittimus.

Prae-

(7) Quaest. xvi. art. 7. ad 3.

Praeter has autem probationes adduci possunt momenta omnia, quibus nostri Theologi probant dari in statu naturae lapsae gratiam per se efficacem, effectum eius non esse repetendum ex voluntatis consensu, aut ex circumstantiis per scientiam mediam praeciusis; sed ipsam per se dare velle et operari: At haec suo loco explicanda veniunt. Modo de sententiis huic oppositis nonnulla dicenda sunt, extremis licet digitis, vt dicitur; potissimum de scientia illa media dicta: atque fundamenta eius praecipua eradicanda sunt.

CAPVT XI.

Errores notantur. Sententiae variae nostrae oppositae referuntur. Argumenta soluntur.

Lutherus et Caluinus turpissime errauerunt circa libere futura ordinis supernaturalis in statu naturae lapsae. Negarunt enim absolute in hoc statu esse vllum actum liberum. Illorum verba producamus. » Si praesciuit Deus, ait Lutherus, lib. 6. de seruo arbitrio, Iudam fore proditorem, necessario Iudas fiebat proditor, nec erat in manu Iudae aliter facere aut voluntatem mutare, licet id fecerit volendo, non coactus. Et Caluinus lib. 2. Instit. cap. 3. §. 1. » Voluntatem, inquit, Deus mouet, non vt nostrae postea sit electionis motioni aut obtemperari aut refragari. Iansenius deinde ad hunc errorem accessisse creditur definiens, voluntatem sub gratia vel sub concupiscentia, voluntarie quidem, sed necessario agere. Quorum omnium doctrinam haereticam esse, et vt talem a Concilio Tridentino et Innocentio X. atque Alexandro VII. damnatam, vbi de gratia Dei tractabimus, fuse ostendemus. Modo haec quasi in antecessu notasse sufficiat.

Ceterum sunt praeter hos errores plures in hac vna re scholae sententiae. Prima est Caietani, aliorumque doctentium Deum cognoscere futura libera in reali eorum coexistentia in aeternitate: nempe inquit, in aeternitate nihil est prius et posterius, praeteritum et futurum; sed omnia sunt praesentia: quum enim aeternitas sit vitae interminabilis tota simul possessio et prorsus indiuisibilis, rerum omnium tam praeteritarum, quam futurarum actualem existentiam complectitur. » Quis hominum, inquit S. Augustinus (8), habere

X 2

» po-

(8) Lib. xv. de Trinitate cap. 7.

»potest illam sapientiam, qua nouit Deus omnia, ita vt nec ea quae
»dicuntur futura, qua desint, expectentur vt veniant; sed praeterita
»et futura cum praesentibus sint cuncta praesentia? Vidit ergo Deus
e. c. futuram Petri negationem cum aeternitate coexistentem.

Haec tamen opinio facillime refellitur: nam licet aeternitas sit duratio realiter indiuisibilis, virtualiter tamen est extensa, non secus ac immensitas: sicut ergo humanitas Christi non vbiq; correspondet immensitati Verbi diuini cui realiter vnita est, similiter nec futura libera cunctis virtualibus partibus aeternitatis correspondent. Praeterita itaque et futura Deo sunt praesentia obiectiue, non vero realiter: vt enim S. Augustinus ait (9): »antequam res fierent, erant in »Dei scientia, non erant in sua natura«.

Altera sententia, vulgo Ludouico Molina tributa, ponit scientiam, nescio quam, mediam dictam, tamquam medium in quo Deus cognoscit futura libera, siue absoluta, siue conditionata, tam in statu naturae lapsae, quam in statu naturae innocentis. Inuenti huius laudem Molinae eripit Suarez, scientiam hanc scribens ab Augustino ad nos vsque fluxisse, minus licet priscis Theologis exploratam ac cognitam: quum contra Ludouicus Molina dicat in sua concordia (audacter nimis et contumeliose) »haec nostra ratio conciliandae libertatis arbitrii cum »diuina gratia et praedestinatione, a nemine, quem audiuius, fuit »hucusque tradita. Si ab Augustino ea data et explanata fuisset, Pelagiana haeresis numquam exorta fuisset, neque ex Augustini concertationibus cum Pelagianis tot fideles turbati fuissent, nec ad Pelagianos defecissent«. Augustino antiquiorem scientiae huius vsum contendit Didacus Aluarez, et Arianos erroris sui pestilentissimi praesidium in ea locasse confirmat testimonio S. Alexandri Alexandrini Episcopi, a quo primum Arianus damnatus est, qui ad S. Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum scribit, Arianos id caussae reddere solitos, cur Verbum, quod creatae rei loco habebant, ceteris licet excellentioris, elegeret Deus, vt Dei filius singulari nomine diceretur, quod, nimirum, ex aeternitate praescisset: »Verbum non aspernaturum Dei leges«, eoque propterea Psalmi XLIV. imple abusus: »dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, »Deus tuus oleo exultationis prae participibus tuis«. Hinc ipse Molina (10) quaerens, cur Christus, eiusque ter beata mater eam a Deo dignitatis, laudis et gloriae prae omnibus amplitudinem commeruerint, non

(9) Lib. v. de Gen. ad lit. cap. 18. (10) I. p. concord. q. 23. art. 4. et 5.

non aliam rationem adfert, quam quod aeternitate praenouit Deus eos prae cunctis arbitrii libertate melius vsuros. Quin Pelagianis et Scimpelagianis scientia haec in vsu fuerit, dubitare non sinunt sanctorum Prosperi et Hilarii ad Augustinum Litterae: quodque magis festiuum est et portenti simile, et ea vsu Augustinum, insistensque in Augustini vestigiis Tridentinum scientiae huius ab Augustino traditae adminiculo omnes de praedestinatione et gratia controuersias dirimisse, scribit Gabriel Daniel ad Natalem Alexand. (11). Fuerint tamen Ludouicus Molina primus huius scientiae inuentor, an dudum excogitatae, iamque obsoletae restitutor propagatorque, non admodum refert curiosius peruestigare. Notum illud est et apud omnes vulgatum, statim ab edito concordiae libro grauissima Theologos inter exarsisse dissidia: quae vt sedaret Clemens VIII. translata ad se causa, celeberrimas illas Congregationes de auxiliis coram se haberi a viris doctissimis iussit, quarum extat historia ab vtriusque partis Scriptoribus adornata.

»Quae autem huius scientiae notio? Quid eius nomine venit? Certa et rata Dei cognitio, qua futura libera conditionata praesertim perspicit, quin vilo voluntatis suae decreto opus sit: consensurum e. c. gratiae Petrum, et ab iniquitate ad pietatem traducendum, antequam vllum intelligatur diuinae voluntatis decretum et gratia conferenda ei gratia, qua ad meliora reuocetur. »At, si non in essentia sua tamquam in causa omnium adiuncta voluntate, seu per decretum determinata, vt supra arguebamus, in quo illa habet perspecta? In supercomprehensione liberi arbitrii inquit Molina: in obiectiua eorundem veritate, seu in vi contradictionis ait Suarez. Vocatur autem haec scientia a suis patronis speculari, quod Deum antequam quidpiam sua voluntate definiat, quasi explorare et disquirere quid in his vel in illis circumstantiis constitutus ageret, perspectoque in quam se partem homo daret, tunc demum decretum ferre de eo oportune adiuuando per gratiam congruam. »Quae vero ista gratia congrua? quae ad personae, cui tribuitur ingenium, indolem, mores, tempus, locum, aliaque adiuncta est belle accommodata. »Cur ergo haec scientia media diciatur? Nec inter eius assertores de hoc conuenit. Alii mediam dictam volunt, quod simplicis intelligentiae inter ac visionis scientiam medium tener locum, differatque ab vtraque; a prima quidem, quia non quae esse dumtaxat possunt, re autem ipsa numquam erunt, sed quae

(11) Epist. ix.

quae sub conditione futura sunt nouit: ab altera vero, quia res non perspicit vt praesentes. Malunt alii mediam dicere inter scientiam Dei necessariam et liberam: quum sit enim omni Dei decreto libero prior, libera absolute non est, nec item plane necessaria, quum rem obiectam habeat quidpiam liberum et positum in hominis potestate. Aliis denique placet mediam eam vocari, quod in re obiecta uerse- tur, quae medio inter rem scientiae simplicis intelligentiae et uisionis obiectam modo se se habet. Ita Gabriel Daniel ad Natalem Alex. (12)

Quocumque tamen illa nomine dicatur, nobis probari nequit, quod cum his, quae sacrae litterae tradunt, componi non posse, a sanctorum Augustini et Thomae doctrina, et ab ipsa naturae ratione abhorre videtur: in quo quidem persequendo non est cur a nobis quidpiam noui aliquis spectet; nihil enim est, quod iam uiri doctissimi ex SS. DD. Augustini et Thomae schola dudum non occuparint, nec posterioribus reliquum fecerint, nisi vt noue dicant, quum noua non possint. Capro autem a sacris litteris initio dicendi, magnus ille profecto Apollo erit, qui scientiam hanc cum Paulo conciliarit. Recolantur ea quae superiori capite proferebamus ex I. ad Ephes. et ex II. ad Philippenses. Eodem porro spectat et illud eiusdem Paulli I. ad Cor. IV. »Ne supra quam scriptum est, vnus contra alium infle-
»tur prae alio; quis enim te discernit? quid autem habes, quod
»non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepe-
»ris?« Si enim bonus liberi arbitrii vsus assensusque gratiae, quem Deus futurum scientia media percipit, non gratiae quae suapte in- differens ponitur, et omnibus aequaliter oblata, sed naturae, non di- uinae a qua necdum quidpiam definitum, voluntatis effectus est, sed humanae, an non recte potest vnus inflari prae alio? ipse enim se discernit a massa perditorum. Praenidet Deus fore vt assentiat gratiae Petrus, vt eum culpae poenireat, vt fiat salutis aeternae compos: praescit item fore vt Iudas gratiam respuat, nulla admissi sceleris poenitentia tangatur, et in aeternum pereat: quae uero tanti discriminis causa esse potest? unde ista discretio? a Deo ne, qui haec praesentit futura, non facit? a gratia ne, cuius non versatilis solum et plane indifferens indoles constituitur, sed et aequalis in Pe- trum et Iudam effusio? A Petro itaque, a cuius assensu habet illa vt sit efficax. Quidni ergo inflari aduersus Iudam Petrus poterit non iniue, a quo ipse se tam aperte discreuit?

(12) Epist. v.

Sed

Sed et Augustini auctoritas facit quominus etiam nobis haec scien- tia placeat, cum cuius doctrina cohaerere illa minime potest. Nihil enim apud eundem constantius frequentiusque, quam Deum futura omnia in sola eorum praedestinatione seu praedefinitione cognoscere. Recolantur praepremis, quae superiore capite adducebamus ex illius scriptis: quibus addendum quod S. Prosper memorat, nempe, Semi- pelagianos Augustini doctrinae criminatores consueuisse effutire quid- quid ille de uocatione electorum secundum Dei propositum, de gra- tuita praedestinatione, et de gratiae efficacitate disputauerat a vete- rum Patrum Iustini, Irenaei, Chrisostomi, aliorumque opinione, et sensu Ecclesiae abhorre: apud eos siquidem nulla propositi diuini decreti, praedestinationis, cet. mentio; sed illud frequentissimum, Deum illos eligere, quos religiose victuros praesciuit, imo eos propterea eli- gere, quod bonos illos futuros esse praenouit. Hanc a Semipelagianis coniectam in Augustinum criminationem instaurauit Launoius, ausus reum facere Doctorem sanctissimum violatae priorum saeculorum tra- ditionis, quam temerariam molitionem sedes Apostolica damnauit, et Serrius Patauinus Antecessor strenue disiecit in libello, cui titulus, *Augustinus vindicatus*, in quo Augustinum inter et antiquiores Patres nullum in hoc dissidium esse, sed miram consensionem demonstrat, fa- citque fidem locupletissimis singulorum testimoniis. Verum haec per transennam.

Duo Augustini responsa ad obiecta sibi Patrum antiquorum dic- ta audiamus. »Praedestinasse, inquit (13), est hoc praesciisse quod fue-
»rat ipse facturus. Quid ergo nos prohibet quando legimus apud ali-
»quos Verbi Dei tractatores Dei praescientiam, et agitur de uocatio-
»ne electorum, eandem praedestinationem intelligere? Magis enim
»fortasse uoluerunt hoc uerbo in ea re uti, quod et facilius intelli-
»gitur, imo et congruit ueritati, quae de praedestinatione gratiae
»praedicatur.« Item (14): »quid igitur, ait, opus est vt eorum scri-
»temur opuscula, qui prius quam ista haeresis oriretur, non ha-
»buerunt necessitatem in hac difficili ad soluendum quaestione uer-
»sari? Vnde factum est, vt de gratia Dei quid sentirent, breuiter
»et transeunter artingerent; immorarentur uero in iis, quae aduersus
Ecclesiae inimicos disputabant«. Perperam igitur gloriantur Augus-
tini scientiae huic suffragari.

Iam

(13) In lib. I. de dono perseuer. capp. 28. et 29.

(14) In lib. de Sanctorum praedest. cap. 14.

Iam vero quum testatissimum sit D. Thomam ab Augustini vestigiis ne latum quidem vnguem discessisse, constitutum quoque et illud est, nihil ex eo peti posse quod scientiae mediae suffragetur. Agnouit hoc Molina, atque in sua concordia confessus est scientiam hanc antiquis omnibus Theologis, quos inter locum certe non infimum tenet S. Thomas, ignoram fuisse: Quin et doctrinae S. Thomae eam contrariari facili negotio poterit quilibet deprehendere. Nihil enim D. Angelico perpetuum magis, ratum, fixumque, quam Deum alia quacuis a se ipso, *in se ipso*, seu in essentia sua tantquam in causa cognoscere: essentiam suam habere ut causa rerum sit ab adiuncta voluntate, seu a libero aeternoque voluntatis suae proposito, quod decretum, praedefinitionem, praedestinationem, scholastici vocant. Cum his vero quo pacto conciliari scientia illa potest, quae cognitio futurorum non in Deo, sed in se ipsis est, vel in hominis voluntate, et quodcumque voluntatis diuinae propositum antegreditur, Deoque ad illud edendum praelucet? Non possumus itaque scientiam hanc non reicere, quae SS. DD. Augustinum et Thomam, quibus Magistris gloriamur, habet aduersantes.

Reiicimus tamen eam et rationis ductu. Videretur enim nobis ipsam Dei ideam tollere. An non Dei nomine intelligendum venit mens praestantissima, prima et summa omnium causa? Nihil igitur aeternum esse, aut futurum esse potest intelligi, quod non ab ea sit profectum: id autem verum esse nequit, si *conditionata* per mediam quamdam scientiam iam ante futura sunt, quam Deus quidquam de illis sanxerit: sic enim a Deo illa non sunt: neque eorum Deus causa est: euerit ergo haec scientia Dei ideam.

Deinde: quorsum haec scientia Deo tribuenda? Ad conciliandam, inquit Molina, et post illum omnes huius doctrinae assectae, hominis libertatem cum Dei praedestinatione. Belle quidem. Qui ergo concordiae huius arcanum ignorarunt, seu quibus incognita haec mirabilis scientia fuit, duo ista haec componere non valuerunt. Augustinus itaque, Prosper, Hilarius, Fulgentius, Thomas eorumque discipuli hodieum id exequi non potuerunt. Et quis insulsa haec et contumeliosa aptare audebit, nisi Hormisdam Rom. Pont. erroris damnet, qui ad Possessorem scribit: »de arbitrio libero et gratia Dei, »quid Romana, hoc est, catholica sequatur et seruet Ecclesia ex »variis libris B. Augustini, et maxime ad Prosperum, et Hilarium

»ab-

»abunde cognosci potest«. Quum sit ergo Augustini de libero arbitrio et gratia Dei ipsamet catholicae Ecclesiae doctrina, duo haec vere recteque sine scientiae mediae adminiculo Augustinus conciliavit. Est ergo illa inutilis et superuacua (ne quid amplius dicam) in Deo.

Conantur nihilominus illius patroni in sacris libris suae scientiae praesidium adinuenire. Vbinam vero? In decantato illo Christi Domini dicto apud Matth. cap. xi. »Vae tibi Corozain, vaec tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cinere et cilicio poenitentiam egissent«. Ex quibus hocce deducunt argumentum: Praesciuit praenuntiauitque Deus futuram Tyrionum Sidoniorumque respicientiam, si vidissent signa, quae apud Iudaeos sunt a Christo facta: at praescientia haec nulli decreto innixa fuit: nam possent, decreto admissio, Christi Domini obiurgationem retundere Corozaitae et Bethsaitae, atque reponere, gratiam illis datam non fuisse efficacem, qualis fuit quam Tyri Sidonisque incolae habuerunt: praeuidit ergo Deus conuersionem illam scientia media lumen praeferente.

Conantur deinde scientiam suam comprobare Augustini testimonio. Docet enim, inquit, S. Doct. (15) duos aequaliter affectos esse, et tamen vnum ad impudicam voluptatem percelli, alterum in castitatis amore permanere. Quo certe euinci gloriantur S. Doct. tum impudicitiam, quum continentiam referre ad solam voluntatem aequaliter affectam eademque gratia suffultam, neutiquam ad gratiae efficacitatem, aut ad diuinum propositum. Similia adducunt ex aliis locis (16).

Denique conantur depromere a ratione argumenta, quibus scientiam istam necessariam euincant. Primo: frustra conari Theologos illis aduersantes gratiam victricem cum libertate hominis componere: omnis siquidem suppositio antecedens et inimpedibilis indifferentiam libertatis penitus destruit: quae certe manet integra mediae scientiae vsu. Secundo: bona opera, quam Dei simul et hominis, gratiae scilicet, et voluntatis humanae effectus sint, in solo Dei decreto videri minime possunt: in humana igitur voluntate praecedunt etiam illa scientiae mediae beneficio. Tertio: per scientiam hanc facillime componi tot dissidia, quot inter catholicos mouit doctrina de decretis

Tom. I.

Y

tis

(15) Lib. XII. de ciuitate Dei, (16) In lib. de dono perseu. cap. 14. Lib. de spir. et litt. cer.

tis Dei efficacibus. Quarto: Deus tenere agere et inconsulto non potest; sed praecat cognitio aliqua oportet: Unde autem haec illi cognitio nisi a scientia media, quae prius veluti explorat in quam se partem in his vel illis circumstantiis voluntas humana iatura sit, num consensura auxilio suapte indifferenti, num illud repudiatura?

Sunt haec praecipua argumentorum capita, quae a scientiae mediae adsertoribus oblici solent, quaeque tamquam ceterorum specimen hic adducimus: quibus respondendum. Ad primum quidem, iustissimam fuisse Christi increpationem ad Corozaitas et Bethsamitas directam, nec vllum horum quacrimoniae de Christo fuisse locum. Erant enim ii ciues obstinati, perũcaces et obdurati; et Spiritui sancto resistebant, cui Tyrri et Sidonii nulla tali obduratione obcaecati obtemperassent vocanti. Hinc illorum increpatio in comparatione Tyrriorum et Sidoniorum iusta omnino fuit. Quid enim si nullum tributum eis auxilium efficax se ipso, quo eorum expugnaretur incredulitas? An non eo satis instructi erant auxilio, quod Augustinus sine quo, alii sufficiens vocant, quo annuntiatam a Christo veritatem agnoscere amplectique proxime et expedite poterant? Cur non ergo a Christo iure obiurgati? Quam praetere iam ipsi poterant perũcaciae suae excusationem? Vt quis merito vocetur in culpam, an non satis est debere illum et posse, nec tamen agere? Damus tamen (nec enim dissimulare quidpiam volumus) praedicanti et signa edenti Christo non credidisse Iudaeos, quod efficaci auxilio seu gratia illa carerent, quae, vt Augustinus loquitur, a nullo duro corde respuitur. Quid porro? Eximi a culpa non possunt, quod et sufficientis auxilii adminiculo freti potuerint Christo credere, et ampliori, efficaci nempe, quo actu credidissent carere meruerint: ne hoc enim donarentur, fuerunt ipsi in culpa, qui dura ceruice et incircumcisis cordibus Spiritui sancto resistentes, fuerunt rebelles lumini, id est, sufficienti gratiae, quae illis praesto fuit.

Pro secundo soluendo hoc vnum sufficere posse videbatur, quod superius de Augustini sententia dicebamus: adeo enim perspicua sunt ipsius verba, adeo expressae ipsius rationes, vt de mente illius dubitare, in meridie caecutire sit. Nihilominus sit generalis responsio pro omnibus iis testimoniis, quibus nos aduersarii adoriuntur: S. Augustinum quacdam scripsisse, quae prima, vt dicitur, facie scientiae mediae videntur fauere, absque praecudio latenti consilii Dei

alia-

aliarumque caussarum, vt Augustinus ipse testatur (17). Quin, si aliquando ante Episcopatum scientiam mediani propugnauerat; vt libenter et id aduersariis demus; nondum diligenter quaesierat, nec adhuc inuenerat qualis sit electio gratiae, vt profiteretur in libro Retractationum (18). Singula tamen Augustini testimonia ab aduersariis adduci solita, soluta videre est in Ioan. Laurentio Berti (19).

Soluamus iam illa quae a ratione petuntur. Ad primam itaque dicendum: mirum haec quotidie ab iis medistis iactari, ab eorum tamen nemine vno potuisse hactenus non solum dislici, sed vel concuti et infirmari firmissimum illud principium, quod perpetuo tenens S. Thomas demonstrat, neque Dei praescientia, neque voluntate, neque motione hominis libertatem violari. Est illud: »quum diuina voluntas sit efficacissima, ait Dr. Angelicus (20), non solum sequitur, »quod ea fiant quae Deus vult fieri, sed et quod eo modo fiant, »quo Deus ea fieri vult«. Et: »ex hoc ipso quod voluntati diuinae »nihil resistit sequitur, quod non solum fiant ea quae Deus vult »fieri, sed quod fiant contingenter vel necessario quae sic fieri vult«. Si ergo Deus omnia mouet et applicat, vt cuiusque natura exposulat; si infinita diuinae voluntatis efficacitas, non substantiam solum, sed et modum cuiusque actus proprium attingit; si cuncta non fiunt solum quae ipse vult, sed et illo etiam quo vult modo, quid est cur humanae liberati a diuinae voluntatis proposito timeatur, cuius infinita potius efficacitate perficitur? At est, aiunt, propositum hoc diuinum antecedens et inimpedibile. Quid inde? Omnis omnino suppositio antecedens et inimpedibilis libertatem destruit? Si causa exterior sit vim inferens et ad actum cogens, vel causa sit proxima et necessaria, quae ad vnum specie effectum ex se determinata sit, non abnuimus quin effectum verum sit; negamus tamen aptari illud ad primam, summam maximeque vniuersalem omnium causam Deum, quae, quod sit eius infinita efficacia et perfectio, ita singula mouet, applicatque ad agendum, vt eorum naturas non destruat, sed potius conseruet perficiatque. Quod nisi viam hanc aduersarii ipsi persequantur; quomodo cum aeterna Dei praescientia, cum sua scientia media, congruaque gratia rerum contingentium hominumque libertatem consociabunt? Qua ergo ipsi nodum hunc extricabunt, nobis ratio opportuna erit ad dissoluendum hoc argumentum

Y 2

quod

(17) Lib. de praed. SS. cap. 9.

(19) Lib. iv. theol. discip. cap. 12.

(18) Lib. 1. cap. 21.

(20) I. p. q. 19. art. 8. et in resp. ad 2.

quod tantopere magnificant, et de quo alias sermo redibit.

Pro secundo haec sit responsio: in vna causa cognosci effectum alterius, si haec ab illa recipiat virtutem, motum et determinationem ad actum. Nonne autem Deus, vt apud Ezechielem legimus, »facit »vt faciamus, vt in praeceptis eius ambulemus, vt iudicia eius cus- »todiamus«? Nonne ipse, vt Apostolus ait, »operatur in nobis vel- »le et perficere pro bona voluntate«? Nonne demum ipse, vt scri- »bit verissime Augustinus: »quum sit omnipotens magis habet in po- »testate sua voluntates hominum, quam ipsi suas«? Quid ergo Deo opus scientia media, vt futurum voluntatis humanae propositum pers- pectum habeat, quum in solo voluntatis suae proposito futura omnia perspiciat, quia eo solo cuncta futura facit?

Ad tertium placet ea, quae supra indigitata sunt, denuo dicere, nempe, hanc conciliandae cum Dei gratia libertatis humanae viam, nec Augustinum, nec posteriores quosque ipso Augustino Patres ac Theologos a Pelagianae haereseos ortu ad Molinam vsque, vnquam in- gressos. Credibile tamen est, voluisse Deum tanto tempore Ecclesiam suam hoc fraudare necessario lumine, illud Molinae concedere, quod Augustino, aliisque pro Dei gratia aduersus Pelagianos dimicantibus Patribus non tribuerat? Concludendum ergo, scientiam hanc sua potius nouitate suspectam esse, quod venerandae antiquitati fuerit ig- nota. Quae vero ex doctrina de praedestinatione, cer. ipsos inter catholicos turbat? Quas Monachos inter Adrumetinos, et postea in Galliis ortas Launolus exagerat, ipsane Augustini Doctrina excitauit, an praepostera potius eiusdem intelligentia? Si culpanda autem illa sit, quod nonnulli praua eius intelligentia fuerint turbati, nec sacrae ipsae litterae culpa vacabunt, quum de eorum sensu magna sint inter christianos dissidia. Detrahitne vero quidpiam auctoritatis de Au- gustini doctrina, quacum ipsa eadem est Thomistarum sententia, im- prouida haec nonnullorum turbatio? Contra adiecit plurimum, quod demonstrare in promptu esset, nisi Serrius veritatem hanc locupletis- simis documentis iam comprobasset.

Quartum sic soluitur: Deum disponere omnia sapientissime, ope- rari omnia secundum consilium voluntatis suae, nec alia ad agen- dum extra se scientia dirigi, quam quae simplicis intelligentiae di- citur, qua comprehendit quidquid suae potentiae subest, atque haec cognitione, intelligentia nostra, praemissa, voluntas eius sua libera te- definit quidquid ad manifestandam bonitatem suam conducibilis iu- di-

dicat: qua in definitione seu decreto quaelibet quomodocumque et quandocumque futura perspicit scientia visionis, quae vt diuinae vol- untatis propositum adiunctum habet, specularix simul est et effec- trix, quia et cognoscendo decernit, et decernendo cognoscit. Quae ergo scientiae mediae ad dirigendum Deum necessitas? Imo quid ea ipsa, qualem aduersarii describunt, Deo minus dignum? Summane illa et sapientissima mente dignum, velut incertam et de futuro euen- tu accipitem haerere, donec explorarit dispexeritque quo inclinet ho- minis voluntas, quid electura?

Verum de his nimis multa. Nec enim tot modo in hac disputa- tione experimur aduersarios, qui olim nos vndique circumdabant. Atigisse tamen istiusmodi minime poenitet, praesertim quum ex iis satis liquido possit deprehendi, quid criminis scientiae huic fuerit, vt a nobis exulet. Et pro libro tertio haec tantum.

LIBER IV.

De voluntate et potentia Dei agit.

A Dei scientia ad eius voluntatem transitum facimus, eiusdem- que potentiam et operationem. Natura enim omnis ratione praedita duplici ad agendum principio nititur, intelligentia, nimirum, et volun- tate. De priore hucusque actum quum sit, de posteriore nunc di- cendum, deque iis omnibus quae illam consequuntur. Ergo videndum ordine suo, quae natura, dotes ac perfectio diuinae voluntatis sint: an bona ea sit ac beneplacens, gaudeatque libertate atque immuta- bilitate: hinc amorem Dei, iustitiam ac misericordiam colligendum: atque de iis quae haec eius voluntas facere potest agendum.

CAPVT I.

Diuinae voluntatis existentia ponitur. Eiusdem perfectiones descri- buntur. Varias illius partitiones.

Datur in Deo perfectissima voluntas.

Nulla alia veritas adeo in Scripturis testata est, quum nihil aliud sint earum singulae litterae, quam diuinae voluntatis interpret es. Ex- pres-